

Ster

Het is nu haast niet meer te geloven dat er eens een tijd heeft bestaan in Nederland waarin een bepaald gedeelte van de bevolking als zesde-rangs burgers behandeld werden door de Bezettende Macht. En dat de rest van onze bevolking aangemoedigd, zo niet gedwongen werd aan dit soort waanzin deel te nemen.

In de eerste paar oorlogsjaren hadden wij nogal wat Joodse vrienden en kennissen en onlangs kwam me ineens Joop Kool voor de geest. Ik was met Joop, die zich ook wel José noemde, op school geweest. We deden ons huiswerk wel eens samen, bij hem thuis, zodat ik de familie Kool goed had leren kennen.

Ze waren Joods, maar niet Orthodox. Dat mocht de Nazis echter niet hinderen: vier van de vijf hebben de bezetting niet overleefd, Joop inbegrepen. De Koolen hadden zo'n weinig idee wat het Joodse geloof en ritueel inhield, dat, toen Joops grootmoeder gestorven was (een natuurlijke dood, gewoon van ouderdom) en Maup (Mozes), Joop's vader, aan de telefoon aan het onderhandelen was met een Joodse begrafenisonderneming (Opoe was wél orthodox geweest en verdiende echt wel een kosher begrafenis) op een gegeven moment zei: 'Klaagvrouwen?! Hoeveel?!'

De telefoon gaf antwoord en Maup's mond viel open. 'Minstens zes?!' riep hij onthutst. 'Wat gaat me dat geintje wel niet kosten?'

Geen orthodoxe reactie zou je dus kunnen zeggen. Ik geef dit maar ter illustratie van het feit dat dit geen Joden meer waren, maar hele gewone ingeburgerde Hollanders. Afkomst was echter afkomst, en als je niet kon bewijzen dat je geen Joods Bloed in je donder had, was je de sigaar. Je moest op je bovenkleren, als je de deur uit ging, een flink grote gele ster vertonen, die met zwarte letters verkondigde dat men hier met een vijand der maatschappij te doen had. *JOOD*. De David-ster. Als je dat meedroeg was alles voor je verboden. Je mocht niks. Je mocht niet op openbaar vervoer, je mocht niet in niet-joodse winkels, je kon je niet meer vertonen in een bibliotheek. Je mocht niet bij niet-joodse vrienden op bezoek, je vervoegen bij een niet-joodse dokter, een bioscoop binnenlopen of wat dan ook. Joden waren effectief van de normale samenleving uitgesloten. De gehate bordjes "**Voor Joden verboden**" zag je overal.

Nu was het Joop al geruime tijd gelukt de Ster niet te dragen en hij ging dus ook gewoon naar zijn eigen, niet-joodse dokter, waar hij dus eigenlijk niet over de vloer mocht komen. Op een dag zat hij bij deze geneesheer in de wachtkamer op z'n beurt te wachten, toen de goede arts een overval kreeg van de Sicherheitsdienst, die helaas had uitgevonden dat de dokter stevig in de ondergrondse werkzaam was. Dokter en verpleegster werden gearresteerd en iedereen in de wachtkamer werd voor de zekerheid (daarom heetten die lui waarschijnlijk *Sicherheitsdienst*) ook maar meegenomen en naar de gevangenis in Scheveningen getransporteerd voor ondervraging.

De dokter en zijn verpleegster gingen de bak in, terwijl de patienten die zich die dag toevallig in zijn wachtkamer bevonden hadden, waaronder Joop, na een paar dagen met verontschuldigen werden losgelaten. Bovendien verstrekke de S.D. al de ontslagenen een vrijkaartje voor de treinreis terug naar Amsterdam. Dit was een indrukwekkend document, van het soort waar onze bezetters zo dol op waren, met stempels en

hakenkruizen en adelaars, allemaal gedrukt in dat stekelige lettertype waarvan je haren overeind gingen staan als je het zag.

Joop stapte op de trein. Het was hem volkomen duidelijk dat het betreden van een trein, misschien zelfs wel een spoorwegstation, voor hem ten strengste verboden was.

In Utrecht moest er overgestapt worden als je naar Amsterdam moest. De trein stopte. Het hele perron stond vol met *Grüne Polizei*. Tot eenieder's grote verontrusting moesten alle passagiers uitstappen, ook diegenen die verder Oost moesten. Joden-razzia! De gevreesde Groene Politiejongens dreven iedereen een wachtkamer binnen, waar hun papieren minutieus werden onderzocht.

“Nou, daar ga je dan!” dacht Joop, bibberend van angst. Z'n persoonsbewijs kon hij niet laten zien, want daar stond ook een enorme “J” op. Maar hij had wél het vrije reisbiljet. Een Grüne las het, gaf het weer terug en zei: “*Sie wissen doch dasz Sie hier umsteigen müssen?*” Hij wees naar het andere perron, waar de train naar Amsterdam al stond te stomen. “*Mach schnell!*” zei hij dringend.

Nu, daar had Joop niet het minste bezwaar tegen. Hij snelde, zoals geboden, met zijn Sicherheitsdienst Ausweis wapperend in de trillende hand, uit het gezichtsveld van de Groene Overmacht.

* * *

Wat maanden later, toen het voor Joden vrijwel niet meer doenlijk was om zich zonder de *Ster* op de openbare weg te vertonen was Joop ondergedoken bij burens van Loek, mijn aanstaande vrouw, die zich zijn lot aangetrokken had. Ondanks dat gingen ze op een dag samen, Joop natuurlijk voorzien van *Ster*, naar het Centraal Station, om mij op te komen halen. Omdat het voor Joop verboden was van enig openbaar vervoer gebruik te maken gingen ze op twee fietsen. Waarschijnlijk had ik wat bagage bij me, dat dan op een van de bagagedragers meegevoerd kon worden, terwijl een van ons drieën “achterop” mee kon reizen.

Loek vertelde me later in geuren en kleuren wat er voorviel op het Centraal Station. Het illustreert duidelijk dat de Nazis aan Nederland en misschien zelfs aan de rest van de wereld geen dienst bewezen hebben door zoveel veelbelovende mensen om het leven te brengen.

Ze waren wat vroeger bij het Station aangekomen dan ze gedacht hadden, want in die dagen moest je op alles voorbereid zijn, zoals razzias, fietsvorderingen en andere aanverwante Duitse handelingen, waardoor het niet uitgesloten was dat je een flinke omweg moest maken met het daaraan verbonden tijdsverlies.

Met de fietsen veilig gesteld in de fietsenstalling liepen ze het Station binnen, en begonnen te zoeken naar een wachtkamer. Ook was voor Joden in die tijd geen sinecure: ze mochten nergens in. De een na de andere wachtkamer had een niet over het hoofd te zien bordje bij de ingang dat zei:

VOOR JODEN VERBODEN!

Na zo'n aankondiging kon je daar met een *Ster* op je jas maar beter uitblijven. God weet wat je daar binnen kon aantreffen. Eindelijk vonden ze, helemaal achterin het

station, op het laatste perron, een kleine derde-klas wachtgelegenheid, waar het blijkbaar niet heel erg gevonden werd dat Joden op de ongemakkelijke houten bankjes plaats namen. Het had een net zo oncomfortabele houten vloer en zat vol met huiverende reizigers, want verwarming was er natuurlijk niet bij als ook Joden er gebruik van mochten maken. Stel je voor! Ze mochten blij zijn dat ze dezelfde lucht mochten inademen als het superieure deel van de bevolking.

Loek en Joop zegen, toch nog dankbaar, neer op het hout en Joop, met een zucht van verlichting, stak een sigaret op. Niemand trok zich daar veel van aan, behalve twee oude dametjes, die tegenover hem zaten, en deze handeling met gefronste voorhoofden en streng omlaag getrokken mondhoeken observeerden. Eén van het tweetal, misschien iets meer aggressief dan de ander, wees op de muur boven Joop's hoofd. waar een duidelijk

VERBODEN TE ROKEN

bordje was aangebracht. Ze zei venijnig: "Ziet u niet dat u hier niet roken mag?"

Joop keek naar het bordje en knikte vriendelijk tegen het oude dametje. Joop, moet ik hier vermelden, had een heel prettig voorkomen met ogen die van die gezellige spleetjes werden als hij lachte. Hij wees op de brandende sigaret, daarna op zijn Ster, en zei, tot grote hilariteit van de dertig, veertig échte Hollanders, waaronder waarschijnlijk ook wel wat Joden:

"Joden wél!"

We missen hem nog steeds.